

СЛУЖБИТЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА БЕЗОПАСНОСТТА И ЗДРАВЕТО ПРИ РАБОТА: ГЛЕДНАТА ТОЧКА НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ

Въведение

Настоящият документ представя гледната точка на специалистите в областта на здравето и безопасността в ЕС в настоящия дебат относно ролята на службите за превенция (вътрешни и външни) в подкрепа на спазването на разпоредбите в областта на здравето и безопасността.

Според определението на Walters et al. (2022), „в Европа терминът „превенция или услуги за превенция“ обикновено се използва за описание на квалифицираната професионална подкрепа, вътрешна или външна, предоставяна на работодателите на предприятието, за да им се даде възможност да изпълняват законовите си задължения в областта на БЗР“.

Настоящият документ за обсъждане е част от дейност „Подкрепа на спазването“, инициирана от Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA) през 2020 г. Основната цел е да се предоставят висококачествени данни на изследователите и създателите на политики, за да се разбере по-добре как да се подкрепи спазването на изискванията по отношение на безопасността и здравето при работа (БЗР) и да се осигури по-добра информация за политиките. Специалистите по здравословни и безопасни условия на труд, в качеството си на служители на вътрешни или външни служби за превенция, работят за насърчаване на БЗР и за спазването на законодателството в различни видове организации, независимо от техния размер и сектор (Sánchez-Herrera and Donate, 2019).

Те правят преглед на състоянието на организациите по отношение на здравето и безопасността — намесват се и предоставят подкрепа, услуги и помощ, когато е необходим експертният им опит, и докладват в кои области има нужда от специализирана намеса. Тези специалисти също така са от ключово значение за повишаване на осведомеността относно ползите и насърчаване на спазването на корпоративната култура на превенция. На тази основа организациите постигат по-безопасна и по-здравословна работна среда.

Спазването на законодателството не е просто прилагане на основните стандарти за БЗР на работното място; то е приложимо както към местата и техните компоненти, така и към хората. Постигането на такова съответствие изисква задълбочен и подробен анализ на характеристиките на работната среда и хората в нея, като този анализ е необходим, за да може нормативното съответствие да се съобрази с реалността на работната среда.

Работата на специалистите по безопасност и здраве при работа изисква широки и задълбочени технически познания, но също така и способност за създаване на връзки и мрежи с други политики, системи, среди и/или участници, които могат да повлияят на работната среда; познания за допълнителното законодателство; и много други възможни компетенции, като например умения за комуникация, ръководство и обучение.

В настоящия документ за обсъждане бяха взети предвид разпоредбите в различните държави, произтичащи от транспонирането на европейската рамкова Директива 89/391/ЕИО за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място, и по-специално член 7. В този смисъл тя имаше за цел да предостави гледната точка на специалистите в областта на БЗР в подкрепа на заключенията на проучването на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA) „Подобряване на спазването на разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд: всеобхватен преглед“ (2021a), както е посочено в заключенията на глава 6 относно службите за превенция.

Настоящият документ се позовава на публикуваните документи „Подобряване на спазването на разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд: всеобхватен преглед“ (EU-OSHA, 2021a, 2021b, 2021c), с констатации от вторичен анализ на данните относно използването на

служби за превенция, събрани в рамките на Трето европейско проучване сред предприятията относно новите и възникващите рискове (ESENER 2019) (Walters and Wadsworth, 2022). Освен това в настоящия документ се прави кратък преглед на публикуваната литература относно подкрепата за спазване на законодателството и нейното сравнение в отделните държави.

Целите на настоящия документ са, както следва:

- да се получи специфичното за страната мнение на специалистите по БЗР, като се представи тяхното възприятие за начина на функциониране на службите за превенция, включително използвания модел, т.е. вътрешни и външни служби;
- да оцени ефективността на работата на специалистите, които подпомагат спазването на изискванията; и
- да продължи проучването, проведено в рамките на проекта на EU-OSHA „Подкрепа на спазването“, от гледна точка на специалистите в областта на БЗР.

Настоящият документ за обсъждане се основава на получени и проверени данни и информация. В раздела със заключенията се описва подробно настоящия подробен преглед на службите за превенция и се предлагат възможни подобрения и/или актуализации за обсъждане. Всички тези заключения, направени от гледна точка на специалистите по безопасност и здраве при работа, имат за цел да посочат кои модели на превантивни услуги осигуряват най-ефективна подкрепа за спазване на изискванията и къде това може да доведе до цялостно подобряване на управлението на здравословните и безопасни условия на труд.

Събиране на данни

Данните, използвани за настоящия документ, са събрани от специалисти по безопасност и здраве при работа, които са членове на Европейската мрежа на професионалните организации по безопасност и здраве при работа (ENSHPO¹) и понастоящем са активни и работят в областта на безопасността и здравето, във външни или вътрешни служби за превенция.

Информацията е събрана по два начина:

1. чрез въпросници, изпратени до извадка от специалисти в областта на безопасността и здравето при работа (БЗР) на 10 места в Европа, представлявани от организациите на ENSHPO, с отговори, получени от работници както във вътрешни, така и във външни служби за превенция; и
2. чрез интервюта с основните представители на 11 организации на ENSHPO.

За изпитване на ефективността на методите, описани по-горе, е създадена пилотна група от пет държави (Испания, Италия, Полша, Румъния и Словения).

Предвид естеството и ограниченията на този малък изследователски проект, изследователите решиха, че минимум един въпросник за всеки вътрешен и външен работник от всяка страна, заедно с по-подробните отговори на интервюта, ще бъдат достатъчни за представяне на общоевропейската перспектива. Някои организации предоставиха по-дълъг от очаквания отговор; всички получени отговори бяха включени в представения по-долу анализ.

Въпросник

Десет европейски държави бяха включени в извадката за въпросника (Дания, Ирландия, Испания, Италия, Латвия, Малта, Полша, Румъния, Словения и Унгария).

Въпросникът засягаше основно следните теми:

- кое законодателство на национално равнище се използва за транспониране на европейската рамкова Директива 89/391/ЕИО за здравословни и безопасни условия на труд във връзка със службите за превенция, както вътрешни, така и външни;
- дали има отворени или лесно достъпни специфични за държавата данни по въпроси като:
 - i) брой на службите;
 - ii) предоставените им човешки ресурси;

¹ Повече информация за ENSHPO можете да намерите на адрес: <https://www.enshpo.eu/>

- iii) брой на служителите;
- при какви форми на трудова заетост специалистите в областта на БЗР могат да изпълняват своите функции;
- кои предприятия използват вътрешни или външни служби за превенция;
- организацията на вътрешните или външните служби за превенция по отношение на специализацията на специалистите в областта на БЗР;
- връзките между специалистите в областта на БЗР или службите за превенция и различните администрации и/или институции (например инспекторати по труда, публични органи, профсъюзи или работодатели);
- пазарната реализация² на услугите за превенция в дадената държава; и
- дали настоящият модел на службите за превенция е ефективен по отношение на подкрепата за спазване на изискванията и управление на системата за БЗР за малките и средните предприятия (МСП) и дали разходите за тези услуги са пречка или препятствие за тях (за сключване на договори и управление на системата за БЗР).

Въпросникът включваше раздел, предназначен за получаване на по-конкретна информация за ежедневната работа на всички специалисти в областта на БЗР от отделните държави, които участват в службите за превенция. В него се акцентира върху:

- нивото на квалификация на специалистите в областта на БЗР и дали националното сертифициране или регистрация е задължително;
- наличието на специалисти в областта на БЗР и специалисти по БЗР със специфична компетентност, както и връзката и сътрудничеството между тях;
- възприемането на специалистите по БЗР и БЗР от страна на компаниите или организациите, както и факторите, които биха подобрили тяхното въздействие в рамките на организацията;
- въздействието на COVID-19 върху работата на специалистите по БЗР; и
- всички подобрения, препоръчани за подобряване на ефективността на службите за превенция.

Интервюта

Бяха проведени онлайн интервюта със специалисти по БЗР от единадесет европейски държави (Дания, Германия, Ирландия, Испания, Италия, Латвия, Малта, Полша, Румъния, Словения и Унгария).

Виртуалните интервюта имаха за цел да предоставят цялостна картина на настоящия сценарий за работата на службите за превенция и предполагаеми бъдещи тенденции. На интервюираните беше зададен набор от структурирани отворени въпроси, които позволяват сравнение и контрастиране. Представителите на организациите, на длъжност председатели или представители на национални сдружения, отговаряха от името на професионалните сдружения по БЗР от европейските държави членки. Те имаха широка представителност по отношение на: размери на държавите, културен произход и традиции, традиции по отношение на безопасността, структура на службите за превенция, действащо законодателство и управление. Географски те обхващаха области от най-северната част на Латвия и Полша до Малта и Италия в южната част, както и от Унгария до Испания — от изток на запад.

Въпросите от интервюто бяха съсредоточени върху:

- установяване на степента на удовлетвореност от ефективността на настоящия модел на службите за превенция и всички възможни подобрения, които трябва да бъдат взети предвид;
- всички препоръчителни адаптации на националния модел за подобряване на ефективността;

² Терминът „пазарна реализация“ се използва, за да се посочи, че даден вид култура, която някога е била произвеждана и разпространявана в непазарни условия, се е преместила в пазарни (или близки до пазарните) условия. Определение от Международната енциклопедия на обществените и поведенческите науки (второ издание), 2015 г.

- всички текущи или неотдавнашни дебати относно ролята и експертния опит на специалистите в областта на БЗР в процеса на разработване на нови политики в областта на БЗР;
- равнището на сътрудничество, интеграция или синергия с други заинтересовани страни в областта на БЗР (т.е. инспекторати по труда, публични органи, профсъюзи или работодатели); и
- бъдещето на службите за превенция в областта на БЗР.

Основни констатации: отговор на въпросниците

Отговорите подчертават **различията по държави в законодателството, което регулира както вътрешните, така и външните служби за превенция**. Резултатите, които често са разнообразни, като същевременно подчертават значителните различия между държавите, биха могли да затруднят научните изследвания и сравнението. Терминологията, използвана в зависимост от специфичните особености на всяка държава, затруднява събирането на сравнителни данни на равнището на ЕС и извършването на съдържателен анализ.

Трудно е да се събере информация на национално равнище и основни данни за службите за превенция, например броя и естеството на съществуващите служби (вътрешни и външни) и персонала, който е зачислен към тях (спрямо броя на служителите). **Стана ясно, че в някои държави тази информация просто не е налична или достъпна, докато други предлагат ограничени или частични данни**. Липсата на информация за различните национални служби за превенция е отбелязана в предишни проучвания. Наред с предизвикателството, свързано със събирането на информацията, това би могло да ограничи потенциала за цялостен преглед на национално равнище или на равнище ЕС.

По-голямата част от отговорите показаха, че специалисти в областта на БЗР работят както като наети работници, така и/или като самостоятелно заети специалисти, с изключение на Испания, където специалистите в областта на БЗР не могат да са самостоятелно заети (Sánchez-Herrera и Donate, 2019).

Специалистите в областта на БЗР, които работят като самостоятелно заети лица и предоставят услуги на дружества като външни консултанти, по-често работят с микро- и малки предприятия (ММП), отколкото с по-големи предприятия (при които вътрешните служби са по-разпространени). Беше повдигнат интересният въпрос, че в много случаи **външните служби са с по-тясна специализация, като допринасят с експертен опит и компетенции, които може да липсват на специалистите по БЗР с общ профил**. Това означава, че **вътрешните служби, оперирани от дружеството, често се подкрепят от допълнителни външни служби за превенция**, които осигуряват целенасоченост и експертен опит, където е необходимо.

Изтъкнати бяха редица различни роли в областта на БЗР, което свидетелства за различни очаквания и изисквания към специалистите в областта на БЗР. Наред със специалистите по общи въпроси в областта на БЗР беше поставен акцент върху трудовата медицина, трудово-медицинските служби, ергономията, хигиената, безопасността и психосоциологията. Вътрешните специалисти по БЗР обикновено са общи специалисти по БЗР, често подпомагани на първо място от специалист по безопасност и хигиена или по-рядко от други специалисти по БЗР, със специализация като лекари по трудова медицина, сестри с трудово-медицински профил, ергономи, хигиенисти, експерти по безопасност, психолози и др. Следва да се подчертае, че **компетенциите на общите специалистите по БЗР и другите експерти по БЗР варират значително в различните държави, като се наблюдават различия в обучението и професионалната практика**. Например в Дания няма изисквания за обучението на специалисти в областта на БЗР. Представителите по безопасността и другите членове на вътрешната комисия по БЗР в дружеството трябва да преминат тридневен общо обучение, а координаторите по БЗР в строителния сектор трябва да преминат четиридневен обучение. Няма обучение по БЗР на бакалавърско ниво, но БЗР е един от предметите от магистърската програма по трудов живот. Съществува и нова магистърска програма по безопасност и здраве при работа като продължаващо обучение за специалисти по БЗР с повече от 2 години професионална практика в областта на безопасността и здравето при работа. В Испания, за да можете да работите като специалист по БЗР на най-високо ниво, е необходимо да имате магистърска степен, която ви

позволява да специализирате в областта на безопасността, промишлената хигиена, приложната ергономия и психосоциологията.

Външните служби за превенция също изглежда разчитат в голяма степен на „общи специалисти в областта на БЗР“, въпреки че спектърът от експерти в областта на БЗР със специфичен експертен опит е по-широк. Събраната информация изглежда в съответствие с констатациите на „Analysis of findings from ESENER 2019 on cover and contribution of prevention services to supporting OSH in establishments in Europe“ (Анализ на констатациите от ESENER 2019 относно покритието и приноса на службите за превенция в подкрепа на БЗР в предприятията в Европа) (Walters and Wadsworth, 2022).

Като цяло беше подчертана липсата на канали за комуникация между специалистите по БЗР и регулаторните органи, особено с националните органи като цяло и съвсем конкретно с инспекциите по труда, и беше **очевидна необходимостта от по-добри взаимодействия и механизми за комуникация**.

Увеличаването на пазарната реализация и търсенето на предоставяне на услуги доведе до увеличаване на външните превантивни услуги в много държави и **въпреки че пазарната реализация на услугите на службите за превенция е често срещана в ЕС**, последиците от нея невинаги са идентични (което се обяснява главно с различията в националната история и съвременния контекст): в някои държави тази **пазарна реализация често се свързва с подобряване на управлението на БЗР на дружествата**, докато в други това възприятие не съществува. Изследователски проект, осъществен в Испания (Sánchez-Herrera и Donate, 2019), вече е установил тази тенденция на пазарна реализация. В страните — обект на изследване няма обща картина или възприятие на тази тенденция на пазарна реализация.

Въпреки че системата за управление на БЗР и функционирането на вътрешните и външните служби за превенция се различават в отделните държави, следва да се отбележи, че преобладаващата част от мнозинството от респондентите, независимо от държавата, в която работят, са посочили, че **разходите за сключване на договори със служби за профилактика на БЗР (вътрешни или външни) и въвеждане на добра система за управление на БЗР могат да бъдат непосилни, особено за МСП и ММП**.

Що се отнася до нивото на образование, необходимо за работа като специалист в областта на БЗР, съществува огромно разнообразие в държавите от ЕС и **не е възможно да се установи обща основа по отношение на минималното обучение, необходимо за работа като специалист в областта на БЗР**. Обучението, необходимо за работа като специалист по БЗР, и броят на необходимите часове се различават навсякъде. Също така не беше последователно отбелязано, че от специалистите в областта на БЗР се очаква да поддържат актуални знанията, разбирането и опита си чрез продължаващо професионално развитие (ППР). Един от аспектите, които си струва да се отбележат, е разнообразието от наименования и типологии, отнасящи се до обучението, преминавано от специалистите по БЗР, което затруднява намирането на обща рамка или предоставянето на преглед или сравнение. Това може да бъде потвърдено от констатациите в „Analysis of findings from ESENER 2019 on cover and contribution of prevention services to supporting OSH in establishments in Europe“ (Walters and Wadsworth, 2022).

Участниците предложиха няколко фактора за подобряване на въздействието на специалистите в областта на БЗР в рамките на организациите. Най-често споменаваните фактори са:

- по-подробна техническа база от знания;
- подобряване на меките умения (като умения за слушане и комуникация); и
- опит в управление на промените;

По-рядко споменаваните фактори включват:

- осъзнаване на надлежната проверка отвъд обикновения риск, свързан с безопасността и здравето при работа (например да включат в практиката си и правна, финансова и търговска надлежна проверка); и
- отговорността на организацията и спазването на екологичните, социалните и управленските критерии (ЕСУ) (например как организацията измерва въздействието си спрямо тези критерии и доколко е прозрачна и отчетна).

Що се отнася до настоящата система, независимо от това дали ефективността на системата се счита за положителна, или отрицателна, голямо мнозинство от анкетирания се съгласяват, че **количеството, капацитетът и способностите на специалистите по БЗР са основните слабости на съществуващата система**. Най-често срещаната препоръка за смекчаване на последиците от това е държавите **да обърнат по-голямо внимание на законодателството и обучението** на настоящите специалисти по БЗР или на тези, за които БЗР е част от функциите им.

По време на пандемията от COVID-19 националните органи, отговарящи за реакцията при пандемията, се консултираха със службите за превенция само в няколко от анкетирания държави; въпреки че те не бяха част от консултацията, във всички държави те отговаряха за изпълнението на договорените мерки. COVID-19 доведе до промяна на работните практики, увеличаване на работата от разстояние и работните места от разстояние, но и до промяна на значението и очакванията към специалистите по БЗР. Очаква се сега специалистите в областта на БЗР да бъдат подготвени да управляват не само различните условия на труд, работни места и начини на работа, но и благосъстоянието и психичното здраве на работниците и правилното прилагане на оценката на риска.

Интервю с представител на националните асоциации

Съществува голямо разнообразие в предоставянето на услуги за превенция в ЕС, както се вижда от интервютата с ключови представители на професионалните сдружения в областта на БЗР.

Всички държави съобщават, че в цялото общество се обръща голямо внимание на БЗР — от специфичния за БЗР национален законодателен контекст до разпоредбите за БЗР на работните места. Напредъкът в интегрирането на важни проблеми и принципи в областта на БЗР в националното законодателство, но също така и при определянето на различните участници и специфичната организационна структура в областта на БЗР, най-често може да бъде проследен назад до 1989 г. и приемането на европейската рамкова Директива 89/391/ЕИО относно БЗР. Навсякъде се признава, че това е съществен етап в подобряването на безопасността и здравето при работа: това събитие гарантира минимални изисквания за безопасност и здраве в цяла Европа, като същевременно държавите членки могат да запазят или да въведат по-строги мерки.

Като цяло, в резултат на приемането на директивата, разпространението на **концепцията за БЗР, свързаните с това очаквания и разпоредби са широкообхватни, а осведомеността относно безопасността се е подобрила много, както в света на бизнеса, така и в обществото в по-широк смисъл**. Това се проявява в признатото от организациите и работниците преминаване от инстинктивна реакция спрямо опасни действия към по-структурирано управление на ситуацията. Беше признато обаче, че все още има възможности за значително подобрение във всички държави.

Прегледите на службите за превенция във връзка с БЗР и услугите, които те предлагат, варират в различните части на Европа. По-конкретно, що се отнася до адекватността на услугите за превенция, разнообразните характеристики на сценария за БЗР в Европа бяха **незадоволителни по отношение на ефективността, качеството на ресурсите и предоставяните услуги**. Интервюираните съобщават, че **службите за превенция не могат да отговарят на местните потребности по отношение на компетентност, обем и капацитет и често им липсва специализация, за да отговорят на потребностите на множеството сектори и обстоятелства**.

Въпреки значителните усилия, които се полагат, отговорите показват, че превенцията като цяло все още се **възприема по-скоро като повърхностна мярка**, отколкото като начин на мислене, напълно вграден в културата и стратегията на организациите (както за работодателите, така и за служителите), като се събират или изискват много малко или никакви данни за измерване на въздействието.

Сравняването на ситуациите се усложнява от различните профили на организациите за предоставяне на услуги по превенция в различните държави членки, както и от разликите в структурата на професионалния пазар (вътрешни спрямо външни ресурси). Въпреки това интервюираните лица докладваха за няколко слабости, които са общи за повечето държави:

- Първата е **несигурността относно нивото на квалификация на специалистите по БЗР**, или по-скоро фактът, че няма ясна и призната оценка, която да показва (или дори да удостоверява) компетентността на ангажираните специалисти.
- Външните специалисти по БЗР, които са част от голяма организация, осигуряват по-високо ниво на надеждност и компетентност. Въпреки това, **в повечето случаи външните доставчици са малки компании (4—5 души) или дори само самостоятелно заети специалисти**, което води до различно ниво на резултати и гаранции.
- За организациите, които се стремят да инвестират в обучение по БЗР, често е трудно да оценят качеството на **обучението, проведено от кандидатите**, и също толкова трудно **да го докажат по отношение на разходите/ползите и въздействието. Задължителното обучение често се счита за стока:** фактът, че основният често използван показател е просто „броят на предоставените часове за обучение“, сравняван за съгласуваност с количеството, определено от закона, показва слабостта на процеса на оценка.

Възприятията на респондентите многократно показват, че **ролята на специалистите в областта на БЗР съответства на по-традиционния технически профил**. Имаше и известен брой доказателства за текущ дебат относно ролята на специалистите в областта на БЗР.

МСП, и по-специално ММП, често представляват по-голямата част от пазара на услугите за превенция, като поради разходите или наличните ресурси те често се затрудняват да постигнат напредък в съответствие с националните равнища по отношение на прилагането и включването на БЗР в своите работни практики, както и по отношение на обхвата и качеството на предоставяните услуги.

Беше направено общо предложение за подобряване на превенцията сред МСП, а именно да се даде приоритет на това МСП да бъдат обхванати от ефективни услуги за превенция, наред с националните стимули за разработване на системи за управление и достигане на добро ниво на зрялост в областта на БЗР. Ако МСП не разполагат с подходяща подкрепа за превенция на БЗР поради пазарната ориентация на доставчиците на услуги в областта на БЗР, според възприятията на анкетираните те биха могли все по-често да следват подход за намаляване на разходите, вместо да се съсредоточат върху най-добрите практики и фактическата безопасност на работното място. Това би могло да бъде много вредно за въвеждането на истинска култура на безопасност в ЕС.

Анкетираните посочиха следните основни фактори (управлявани на национално равнище), които биха могли да подобрят услугите за превенция:

- Специалистите в областта на БЗР, както вътрешни, така и външни, следва да подлежат на структурирана и управлявана система за продължаващо професионално развитие, за да се гарантира компетентност и целесъобразност.
- Националните застрахователни премии могат и следва да бъдат обвързани с резултатите в областта на безопасността, за да се повиши спазването на мерките за БЗР и осведомеността за последиците от лошото здраве и нараняванията по време на работа.
- Следва да се обмисли система от сертифицирани квалификации в областта на БЗР с осведоменост и придържане към нея във всички държави — членки на ЕС, за да се осигури гарантирано равнище на компетентност в областта на БЗР.
- Съпоставянето на набор от надеждни данни по държави би могло да включва броя на доставчиците на услуги; разделение по икономически сектори и видове услуги; броя на наетите лица, които те подпомагат; статистически данни за злополуките, смъртните случаи или инцидентите, настъпили във връзка с предоставяните услуги; броя и вида на действията, извършвани от инспекцията по труда; и регистър на специалистите в областта на безопасността и здравето при работа.
- Създаване и насърчаване на отношения на сътрудничество между инспекторите по труда и специалистите в областта на БЗР.
- Подобряване на качеството на обучението с цел повишаване на етичното и професионалното качество, избор на подходящи показатели за компетентност (не само

мерки за присъствие), както и предоставяне на основно обучение в областта на БЗР онлайн (например оценка на риска).

- Премахване на пазарните ограничения (например в Испания, където специалистите по БЗР не могат да бъдат самостоятелно заети), така че специалистите по БЗР да имат по-голяма свобода при предоставянето на услугите си на своите клиенти и да могат да развиват културата на безопасност и здраве при работа по-широко и по-ефективно.
- Разработване на ориентирано към БЗР обучение за работодатели, както и за работници, като се подчертават културните и стратегическите ползи от БЗР.
- Предлагане на структурирани стимули за насърчаване на приемането на система за управление на безопасността от страна на МСП (особено ММП).
- Броят на инспекторите по труда трябва да се увеличи, за да се обхванат повечето или всички МСП (особено ММП), поне за период от няколко години.

В целия ЕС картината изглежда се променя, като в центъра на вниманието са службите за превенция на БЗР и специалистите по БЗР. Все повече **по-големи организации включват БЗР като изисквана компетенция за управленските си кадри и за ръководителите на местните клонове и/или дружествата**. Това е особено обещаващо: организациите поставят приоритет върху ЕСУ и специалистите в областта на околната среда, здраве и безопасност (EHS), а съображенията за EHS се включват в стратегическата визия на организациите.

Наред с това специалистите в областта на БЗР участват по-често в диалог с местните органи или други заинтересовани страни (например профсъюзи, работодатели, сдружения и регулаторни органи), като сред ключовите двигатели са професионални сдружения в областта на БЗР. Сътрудничеството (в истинския смисъл на думата) с инспекциите по труда обаче все още е рядкост поради ограничения им брой, усещането за строг контрол и честото им участие в разглеждането на най-тежките случаи на увреждане на работното място, поради което контактите между тях и специалистите по БЗР имат по-скоро защитен или конфронтационен характер, а не се изразяват в сътрудничество. Това е област, в която може да се окаже повече подкрепа на национално равнище поради наличието на обща цел за подобряване на безопасността на работното място.

Накрая, анкетиранияте отбелязаха, че въздействието на нарастващата пазарна реализация на услугите за превенция може да се разглежда като положителен напредък на концепцията за безопасност и да позволи по-широко запознаване с препоръките и добрите практики в областта на БЗР. По-голямото въздействие обаче най-вероятно ще бъде усетено от МСП, които за съжаление увеличават риска от неправилен подход на „спестяване на разходи и лошо качество на услугите“, вместо да насърчават стойността на „най-добрите практики, благосъстоянието и конкурентното предимство“ чрез правилно внедряване на безопасността.

Заклучения

Въз основа на данните и информацията, получени чрез въпросниците и интервютата с ключови представители на националните професионални организации, настоящият документ за обсъждане предоставя гледната точка на специалистите в областта на здравето и безопасността по въпроса за подкрепата на съответствието на службите за превенция като практическа и активна задача на лицата, играещи роля в областта на БЗР. Въпреки че академичните изследвания са от съществено значение за събирането на познания за всяка тема, също толкова необходимо е да е налице мнението на специалистите, които отговарят за насърчаването на култура на превенция и за разработването и прилагането на практика на елементите, които законодателите и регулаторните органи установяват.

От отговорите могат да се направят няколко заключения.

Образованието и обучението на специалистите в областта на БЗР могат да бъдат хармонизирани

Както е видно от различните отговори относно образованието и обучението на специалистите в областта на БЗР и от собственото разбиране на ENSHPO чрез нейните членове — различните професионални организации — широкият и разнообразен набор от видове образование и обучение позволяват на специалистите в областта на БЗР да работят в съответните държави.

Изискванията за придобиване на професионален опит в областта на БЗР се различават значително в отделните държави, а именно изискванията, определени от всяка държава по отношение на години професионален опит, часове на непрекъснато професионално развитие и критерии за упражняване на професията. Тази липса на хармонизация на равнището на ЕС означава, че не е възможно да се определи нивото на компетентност и очакваното ниво на професионална подготовка на специалистите по БЗР. Малта и Словения имат държавен регистър на специалистите в областта на БЗР, докато Испания, Дания, Ирландия, Полша и Латвия нямат такъв регистър. Ако това е обща практика, според ENSHPO тя би могла да послужи като основа за премахване на злоупотребите в рамките на професията и би осигурила по-добро качество на услугите и преносимо ниво на сигурност между пазарите. Понастоящем движението на специалисти в областта на БЗР между държавите е трудно или невъзможно, а организациите, които искат да преместят дейността си в рамките на ЕС, се сблъскват с пречки по отношение на БЗР.

Въпреки че европейската рамкова Директива 89/391/ЕИО поставя специален акцент върху услугите за превенция, в разпоредбите на член 7, все още има очевидна разлика между отделните държави. Като беше посочено по-горе, налице са различия, като например минималното изискване или очакванията към лицата, практикуващи БЗР, и основните изисквания на специалистите по БЗР да работят в която и да е държава.

Понастоящем специалистите по БЗР имат общ профил, но тяхната роля е от съществено значение в рамките на службите за превенция, независимо дали са вътрешни, или външни. Благодарение на знанията и опита си те лесно могат да определят ситуацията и/или средата, в които се изисква присъствието на специалист, и е ясно, че в много случаи се разчита на тях за изпълнение на задачите.

Данните показват необходимостта от академични изследвания в сътрудничество със специалисти в областта на здравословните и безопасни условия на труд на равнището на държавите-членки на ЕС, за да се обсъди бъдещето на професията в областта на БЗР, като акцентът се постави върху два ключови аспекта: изисквания за минимална квалификация или обучение и минимални изисквания за упражняване на професията. Това изследване ще предостави основата за насоки за това как да се прилагат модели на европейско равнище, които са в по-голяма степен съобразени с новата работна среда, където мобилността, организационната гъвкавост и нововъзникващите рискове изискват глобална визия и общи принципи.

Освен това не бива да се забравя, че хармонизирането на дейността на специалистите в областта на БЗР на европейско равнище би могло да позволи по-добро управление на здравето и безопасността за дружествата, които работят едновременно в различни европейски държави, подобряване на работната среда за работниците и свободното движение на специалисти в областта на БЗР на европейско равнище.

Необходими са по-добри канали за комуникация

Светът на труда като цяло, и по-конкретно областта на безопасността и здравето, е сфера с много заинтересовани страни, като всички те играят важна роля. Специалистите в областта на БЗР, инспекторатите по труда, синдикалните организации на работниците, работодателите и регулаторните органи трябва да работят заедно и да споделят общ език за това как изглеждат добрите БЗР и как следва да се прилагат. Тази дискусия липсва или в най-добрия случай започва в редица държави от ЕС: произтичащата от това липса на координация и сътрудничество затруднява насърчаването на конструктивен диалог за подобряване на работната среда и ефективното спазване на законодателството.

Предвид този факт, предложението е да се създадат нови канали за комуникация и сътрудничество, които са много по-ефективни и приобщаващи сред всички предложени заинтересовани страни, независимо дали чрез съвместни кампании, участие в процеса на вземане на решения по въпроси, свързани със здравето и безопасността, или обмен на знания и практики за прилагане на спазването на правилата и извън тях. Това следва да се направи с основната цел за подобряване на работната среда и насърчаване и интегриране на здравето и безопасността като определяща стойност за устойчивостта на дружествата.

Кампаниите, насърчавани не само от съответните организации в областта на здравето и безопасността, но и от самите икономически и образователни сфери, биха подобрили стойността

на тази култура на безопасност, което ще доведе до по-голяма осведоменост за стойността, която здравето и безопасността създават.

Мнението на специалистите по БЗР в различните организации е различно

В много ситуации, дори в МСП, ролята на специалистите по БЗР е техническа и те са източник на консултации и съвети, но не участват във вземането на решения. Тези, които са част от или предоставят услуги на големи дружества, имат по-важна и управленска роля в рамките на организацията.

Тази ситуация, често срещана в почти всички държави, се определя главно от ниската стойност или липсата на признаване на значението на здравето и безопасността като важен двигател на растежа за организациите. Въвеждането на система за управление на безопасността и наемането на специалисти по БЗР често се възприемат неправилно като разход, а не като печеливша инвестиция. Интервюираните посочиха, че на национално равнище би могло да се постигне подобрене в насърчаването на организациите относно въздействието на инвестициите в БЗР.

Поради тези причини се счита, че все още има много възможности за подобряване на културата на превенция не само в рамките на организациите, но и в самото общество. Включването на културата на безопасност като една от ценностите, които трябва да се разглеждат на обществено равнище, не само в сферата на труда на европейско равнище, подобно на начина, по който се интегрират равенството и многообразието, ще бъде отправна точка за подобряване на управлението на безопасността и здравето в целия му широк спектър отвъд рамките на организациите. Това несъмнено ще се отрази на европейския брутен вътрешен продукт (БВП), тъй като понастоящем разходите за трудови злополуки и професионални заболявания възлизат на 3,3 % от отчетения БВП, както е посочено в Стратегическата рамка на Европейската комисия за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2021—2027 г.

Службите за вътрешна превенция могат да включват ръководители, които са общи специалисти по БЗР, както и по-тесни експерти

Получените отговори показват, че повечето специалисти по БЗР, участващи във вътрешните служби за превенция, са общи специалисти по БЗР с известна степен на специализация. Тези служби могат да проявяват гъвкавост, като използват по-тесни специалисти, когато се изискват по-подробни познания по даден въпрос, и това е често срещано явление.

Общите специалисти в областта на БЗР играят важна роля в културата на превенция: те имат добро основно образование и обучение и са движещата сила на здравето и безопасността, с цялостен поглед върху организационните изисквания за БЗР.

Съществува разлика в това, което се предлага от вътрешните и външните служби за превенция и от общите и по-тесните специалисти в областта на БЗР, като във всички случаи приносът е ценен. Тази тенденция очертава модел, който позволява и насърчава използването и на двата варианта в държавите от ЕС, за да се предложи на всички организации модел на управление на БЗР, който да съответства на техния сектор, големина и бюджет.

Малките и средните предприятия са най-често срещани в света на труда и се разрастват

На европейския пазар, където МСП представляват повече от 90 % от нашата стопанска структура, управлението на здравето и безопасността и подкрепата за спазване на изискванията далеч не са ефективна реалност.

В много случаи МСП имат затруднен достъп до добри служби за превенция, главно поради икономически ресурси и различни работни практики. От гледна точка на различните формули, съществуващи във всяка европейска държава, е необходимо да се отбележи, че въпреки наличието на обща европейска рамкова директива 89/391/ЕИО относно БЗР, понастоящем

съществуват 27 различни модела за транспониране на тази директива, като се признава, че нито една от тях не разполага с идеалната формула за този вид предприятия.

За тези по-малки предприятия съществува възможността за назначаването на съществуващ служител или евентуално дори на самите собственици като отговарящи за безопасността и здравето при работа вътре в организацията, като повишават осведомеността и носят отговорност за управлението на безопасността на работниците и работните практики. Това изисква всеобхватна и ефективна вътрешна комуникация, насърчаване на решения за различните възникващи ситуации, но също така и даване на възможност на хората да осъзнаят собствените си действия и безопасност. Въпреки че тази договореност е установена в някои държави, тя не винаги е ефективна, като се има предвид, че разпределението на ресурсите понякога е много ниско и отговорностите в областта на БЗР често се добавят към основните отговорности на дадено лице.

Съществува сравнително богата академична литература за това как да се включи реално и ефективно управление на безопасността и здравето в МСП и по този начин да се подкрепи спазването на изискванията, включително по-големите инвестиции в стойността на културата на безопасност, посочена по-горе. Въпреки това се усеща липса на практически познания за естеството на пречките пред МСП по отношение на безопасността и здравето и какви решения според тях биха били най-ефективни в зависимост от техния размер, производствен сектор и реалностите на пазара на труда.

Според анкетирания е необходимо да се инвестира в повече научни изследвания, придружени от полеви проучвания, за да се разбере реалното положение в МСП и да им се даде възможност да изразят мнението си по въпросите на безопасността и здравето.

По същия начин на един все по-цифровизиран пазар и с включването на пазара на труда на нови поколения с по-висок технологичен профил е необходимо да се насърчават цифровите и интерактивни инструменти, които различните държави членки са разработили (BeSMART³ в Ирландия или PREVEN10.es⁴ в Испания), както и OIRA⁵ на европейско равнище, чрез EU-OSHA.

Данните за услугите за превенция трябва да бъдат достъпни

В различните държави се наблюдаваха големи различия по отношение на трудностите при достъпа до данни, свързани със състоянието, подробностите и въздействието на услугите за превенция на БЗР, като най-много се търсеше информация за броя на услугите, разпределението на човешките ресурси за всяка услуга или броя на служителите, получили такива услуги. Това не означава, че такава информация не съществува — има някои национални регистри, които съдържат такава информация, но тя не е открита за консултация и следователно не е достъпна.

Познаването на специфичните за всяка държава системи за безопасност и здраве при работа и достъпът до видовете данни, посочени по-горе, биха улеснили академичните изследвания по ключови аспекти, например:

- предоставяне на услуги;
- видове услуги във връзка със статистиката за злополуките на работното място и професионалните заболявания;
- силните и слабите страни на различните оперативни пазарни модели в областта на БЗР; и
- броя и профила на активните професионалисти в областта на БЗР по държави (това може да бъде улеснено чрез национален регистър).

Това би могло да доведе до идентифициране и препоръки за подобрения както в системите за управление на БЗР, така и в законодателството. Накратко, прозрачността на данните относно

³ Повече информация можете да намерите на следния адрес: <https://besmart.ie/>;
<https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/besmartie-business-electronic-safety-management-and-risk-assessment-tool>

⁴ Повече информация можете да намерите на следния адрес: <https://www.preencion10.es/>;
<https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/preencion10es>

⁵ Повече информация можете да намерите на следния адрес: <https://oiraproject.eu/en/>;
<https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/online-interactive-risk-assessment-oiraproject>

превенцията на БЗР — нейната форма, обхват и ефективност — е от съществено значение, за да се разбере състоянието на услугите за превенция и как да се подобри ролята, която те играят в подкрепа на спазването сред предприятията и организациите от ЕС.

COVID-19 промени ролята на специалистите в областта на безопасността и здравето

Въпреки че консултациите относно управлението на националните ответни мерки при пандемия не бяха очевидни във всички държави — членки на ЕС, специалистите по БЗР бяха неразделна част от прилагането на мерките за БЗР; техните знания и опит бяха използвани и бяха необходимост за организациите.

Въз основа на поуките, извлечени от пандемията от COVID-19, анкетиранияте излагат следните съображения:

- Въздействието на пандемията, а всъщност и на проблемите на общественото здраве като цяло, засяга сериозно работните места, така че е необходимо специалистите в областта на БЗР да бъдат включени в управлението от самото начало като лица, отговорни за вземането на решения, в управлението на работната среда и грижите за работниците.
- COVID-19 подчерта новите рискове, които сега трябва да бъдат взети под внимание.
- Реакцията спрямо пандемията показва как управлението на психосоциалните рискове и включването на нови начини на работа (дистанционна работа, цифрови платформи и т.н.) изискват преоценка на рисковете в организациите и нови форми на управление на БЗР.
- Организациите трябва да бъдат по-гъвкави и устойчиви, което води до по-адаптивни и отворени системи за управление.
- Следва да се поставя акцент върху комуникацията между службите за превенция и службите за общественото здраве с акцент върху мерките, процедурите и т.н.

В заключение, независимо от очевидното одобрение на спазването на правилата от страна на службите за превенция, съществува голям потенциал за подобрене, независимо дали става въпрос за тяхното вътрешно управление, функцията им на пазара на труда, каналите за комуникация с други заинтересовани страни или ММП, или необходимостта от стандартизирани минимални критерии за специалистите по БЗР.

Продължава да се наблюдава повишаване на пазарната реализация на услугите за превенция

Като цяло се наблюдава увеличение на предлагането на пазара на услуги за превенция, особено когато става въпрос за услуги от външни доставчици.

Въпреки че това увеличение може да се дължи на самия пазар, то трябва да бъде надлежно наблюдавано и контролирано, тъй като съществува висок риск здравето и безопасността да загубят присъщата си стойност на защита и безопасност и вместо това да се превърнат в стока за продажба. Това би означавало, че е трудно да се оцени нейната стойност — която е свързана с много фактори, включително качеството, ефективността и ефикасността на услугата — за разлика от икономическата ѝ стойност.

Следва да се отбележи, че тази пазарна реализация е по-силно изразена в някои държави, отколкото в други, и че най-засегнатите предприятия обикновено са МСП, и по-специално ММП.

Ефективността на услугите за превенция трябва да се подобри

Независимо дали предоставянето на услуги за превенция на БЗР в момента се разглежда положително или отрицателно, трябва да се преодолеят две слабости на модела:

1. Квалификациите на хората, които го формират, т.е. разнородното образование и обучение на специалистите по БЗР, независимо дали по отношение на съдържание, брой часове обучение или години опит.
2. Липсата на налични ресурси (специалисти или средства) може да доведе до формална реакция на организациите в областта на БЗР или до претоварване на работата на

съществуващите специалисти в областта на БЗР при предоставянето на техните услуги. Такава липса на ресурси може да доведе до по-голямо търсене на външни специалисти в областта на БЗР за предприятия, които не могат да създадат вътрешна длъжност за такъв специалист, и дава възможност за ad hoc услуги или услуги на непълно работно време, което би довело до увеличаване на търсенето и цените.

Повечето отговори относно подобряването на сегашния модел на превантивни услуги бяха насочени към законодателството. Това се дължи или на факта, че то е твърде непрозрачно и трудно за прилагане, или защото не е разработено, за да обхване всичко, което трябва да бъде обхванато, или отново защото бюрокрацията има предимство пред по-практичното и ефективно управление, наред с други възможни причини.

Като цяло респондентите показаха ясна подкрепа за спазването на законодателството от страна на службите за превенция в рамките на организациите. Въпреки това беше признато, че в системата могат да се направят подобрения. Например организациите трябва да подобрят инвестициите си — както човешки, така и финансови — в областта на БЗР и да разберат бизнес ползите от инвестирането в БЗР. По същия начин службите за превенция следва да популяризират ролята си на пазара на труда, отворени канали за комуникация с други участници (например инспектори по труда, профсъюзи, национални органи) и да хармонизират минималното изискване за квалификация и опит за специалистите в областта на БЗР.

Необходимо е да се инвестира повече в научни изследвания, включително широкообхватна работа на място, за да се разберат съществуващите реалности, както и в кампании за насърчаване на превенцията във връзка с БЗР и за разпространение на информация. Необходимо е също така да се започне дебат на европейско равнище относно това какви подобрения са необходими за хармонизиране на професията на експерти по БЗР и работата на службите за превенция, за да се постигне по-добро разбиране на пазара на БЗР и да се постигне по-безопасна и по-здравословна работна среда за всички.

Библиография

- Европейски синдикален институт. (2014). Occupational health services in the EU – Special Report, *HESA Magazine*, 10.
- Европейска агенция за безопасност и здраве при работа. (2021а). *Преглед на литературата: Подобряване на спазването на разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд: всеобхватен преглед*. <https://osha.europa.eu/bg/publications/literature-review-improving-compliance-occupational-safety-and-health-regulations-0>
- Европейска агенция за безопасност и здраве при работа. (2021b). *Подобряване на спазването на разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд: всеобхватен преглед*. <https://osha.europa.eu/bg/publications/improving-occupational-safety-and-health-changing-world-work-what-works-and-how>
- Европейска агенция за безопасност и здраве при работа (2021c). *Резюме Подобряване на спазването на разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд: всеобхватен преглед*. <https://osha.europa.eu/bg/publications/summary-improving-compliance-occupational-safety-and-health-regulations-overarching>
- Европейска агенция за безопасност и здраве при работа (2022) *Трето европейско проучване сред предприятията относно новите и възникващите рискове (ESENER 2019): Обзорен доклад*. <https://osha.europa.eu/bg/publications/esener-2019-overview-report-how-european-workplaces-manage-safety-and-health>
- Европейска комисия (28 юни 2021 г.). *Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: Стратегическа рамка на ЕС за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2021—2027 година. Здравословни и безопасни условия на труд в променящ се свят на труда. Официален вестник на Европейските общности*, (Доклад COM/2021/323). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX%3A52021DC0323>
- Frick, K. (2011). Worker Influence on Voluntary OHS management systems – A review of its ends and means, *Safety Science*, 49(7):974–987.

- Hale, A. (2019). From national to European frameworks for understanding the role of occupational health and safety (OHS) specialists, *Safety Science*, 115:435–445.
<https://doi.org/10.1016/j.ssci.2011.04.007>
- Hale, A.R. и Booth, R. (2019). The safety professional in the UK: Development of a key player in occupational health and safety, *Safety Science*, 118:76–87.
<https://doi.org/10.1016/j.ssci.2019.04.015>
- Hale, A.R., & Ytrehus, I. (2004). Changing requirements for the safety profession: roles and tasks, *Australia and New Zealand Journal of Occupational Health and Safety*, 20(1):23–35.
- Hämäläinen, R., & Lehtinen, S. (2001). *Survey of the quality and effectiveness of occupational health services in the European Union and Norway and Switzerland*. Finnish Institute of Occupational Health, Helsinki, Finland.
- Hasle, P. & Limborg, H.J. (2006). A review of the literature on preventive occupational health and safety activities in small enterprises, *Industrial Health*, 44(1):6–12.
- Holden, J., & Vassie, L. (2010). *Becoming an effective occupational safety and health professional in the 21st century* (Session No. 730 ASSE Professional Development).
<https://aeasseincludes.assp.org/proceedings/2010/docs/730.pdf>
- Madsen, C.U., Hasle, P., & Limbourg, H.J. (2019). Professionals without a profession: Occupational safety and health professionals in Denmark, *Safety Science*, 113:356–361.
<https://doi.org/10.1016/j.ssci.2018.12.010>
- Marcelissen, F.H.G., & Weel, A.N.H. (2002). Certification and quality assurance in Dutch occupational health services, *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 15(2):173–177.
- Plomp, H.N. (2008). The impact of the introduction of market incentives on occupational health services and occupational health professionals: experiences from The Netherlands, *Health Policy*, 88(1):25–37. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2008.02.003>
- Sánchez-Herrera, I.S., & Donate, M.J. (2019). Occupational safety and health (OSH) and business strategy: the role of the OSH professional in Spain, *Safety Science*, 120:206–225.
<https://doi.org/10.1016/j.ssci.2019.06.037>
- Walters, D., Johnstone, R., Bluff, E., Limborg, H.J., & Gensby, U. (2022). Prevention services for occupational safety and health in the European Union: anachronisms or supports for better practice? *Safety Science*, 152:105793. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.105793>
- Walters, D., & Wadsworth, E. (2019). Participation in safety and health in European workplaces: framing the capture of representation, *European Journal of Industrial Relations*, 26(1):75–90.
<https://doi.org/10.1177/0959680119835670>
- Walters, D., & Wadsworth, E. (2022). *Analysis of findings from ESENER 2019 on prevention services to supporting OSH in Europe* (Анализ на констатации в ESENER 3 относно службите по превенция в помощ на БЗР в Европа) (статия в OSHWiki).
<https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/analysis-findings-esener-2019-prevention-services-supporting-osh-europe>
- Weel, A.N.H., & Plomp, H.N. (2007). Developments in occupational health services in the Netherlands: from a professional to a market regime. In P. Westerholm, and D. Walters (Eds.) *Supporting Health at Work: International Perspectives on Occupational Health Services*. IOSH Services Ltd, Wigston, United Kingdom.

Автори: Mireya Rifá Fabregat — ENSHPO; Claudio Munforti — ENSHPO; Alison van Keulen — ENSHPO (<https://www.enshpo.eu>).

Сътрудници: Cornelia Bohalteanu — IMMRS (<https://www.imrss.ro>) (Румъния); Luka Bratec — DVJ Ljubljana (<https://www.dvilj.si/dvi3>) (Словения); Dagmara Polowczyk — OHSPSP (<https://ospsbhp.pl>) (Полша).

Организации на участници: AEPSAL (<https://www.aepsal.com>) (Испания); AIAS (<https://www.aias-sicurezza.it>) (Италия); AM-PRO (<https://am-pro.dk>) (Дания); DPALV (<https://www.dpalv.lv>) (Латвия); ESOSH (<https://esosh.net>) (Украйна); IOSH (<https://iosh.com>) (Обединеното кралство); MMA (<https://hosha.eu>) (Унгария); MOSHPA (<https://mt.linkedin.com/company/moshpamalta>) (Малта); NISO (<https://niso.ie>) (Ирландия); VDSI (<https://vdsi.de>) (Германия).

Управление на проекта: Lorenzo Munar и Ioannis Anyfantis (Европейска агенция за безопасност и здраве при работа, EU-OSHA)

Настоящият документ за обсъждане беше възложен от Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA). В него, включително в изразените мнения и/или заключения, се съдържа единствено мнението на авторите и не се отразява непременно становището на EU-OSHA или на работодателите на авторите.

Нито Европейската агенция за безопасност и здраве при работа, нито лице, действащо от името на Агенцията, носи отговорност за евентуалната употреба на информацията по-горе.

© Европейска агенция за безопасност и здраве при работа, 2024 г.

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

За всяко използване или възпроизвеждане на снимки или други материали, които не са под авторското право на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа, трябва да се иска разрешение пряко от притежателите на авторските права.